

Авершин С.В., Заступник голови правління АТ «ФЕД».
Тел. (066)7671716. E-mail: avershyne@fed.com.ua

АДАПТАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВ ІННОВАЦІЙНОГО АЕРОКОСМІЧНОГО КЛАСТЕРУ В ІНДУСТРІАЛЬНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНУ ЕКОНОМІКУ

Анотація. У статті проведено системний аналіз економіки, як виду господарської діяльності та основи для розвитку суспільства. Викладено нові підходи у питаннях управління розвитком на основі нового економічного мислення. У першу чергу, це стосується позиціонування України у глобальному світі як аграрної, індустриальної чи інтелектуальної економіка. Обґрунтовано, що для України характерний комплексний розвиток промисловості, науки, виробництва, сільського господарства та інтелектуального потенціалу. Із цього виходить, що в країні сформувалася та потребує подальшого розвитку нова система – індустриально-інтелектуальна економіка. Відзначено суть в цій системі машинобудування та підприємств інноваційного аерокосмічного кластеру «Мехатроніка» Запропоновано організаційно-економічний механізм їх адаптації до умов нової системи на основі процесів кластеризації та розвитку виробничих зв'язків.

Ключові слова: економіка, індустриально-інтелектуальна економіка, машинобудування, оборонно-промисловий комплекс, кластер, виробничі зв'язки.

Avershyn S., Vice-chairman of rule of propulsion "FED".
Tel. (066) 7671716. E-mail: avershyne@fed.com.ua

ADAPTATION OF ENTERPRISES OF INNOVATIVE AEROSPACE TO CLUSTER IN INDUSTRIAL AND INTELLECTUAL ECONOMY

Abstract. The article provides a systematic analysis of the economy as a type of economic activity and the basis for the development of partnership. New approaches to development management based on new economic thinking are outlined. First of all, this concerns the positioning of Ukraine in the global world as an agrarian, industrial or intellectual economy. It is proved that Ukraine is characterized by the integrated development of industry, science, production, agriculture and intellectual potential. From this it follows that a new system has been formed in the country and requires further development - the industrial-intellectual economy. The essence of this system of engineering and defense industry is noted. The organizational and economic mechanism of their adaptation to the conditions of the new system based on the processes of clustering and development of production relations is proposed.

Keywords: economy, industrial-intellectual economy, mechanical engineering, defense-industrial complex, cluster, industrial relations.

Авершин С.В., Заместитель председателя правления АО "ФЕД".
Тел. (066) 7671716. E-mail: avershyne@fed.com.ua

АДАПТАЦИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ ИННОВАЦИОННОГО АЭРОКОСМИЧЕСКОГО КЛАСТЕРА В ИНДУСТРИАЛЬНО-ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНУЮ ЭКОНОМИКУ

Аннотация. В статье проведен системный анализ экономики как вида хозяйственной деятельности и основы для развития общества. Изложены новые подходы в вопросах управления развитием на основе нового экономического мышления. В первую очередь, это касается позиционирования Украины в глобальном мире как аграрной, индустриальной или интеллектуальной экономика. Обосновано, что для Украины характерен комплексный развитие промышленности, науки, производства, сельского хозяйства и интеллектуального потенциала. Из этого следует, что в стране сформировалась и требует дальнейшего развития новая система - индустриально-интеллектуальная экономика. Отмечено суть в этой системе машиностроения и предприятий инновационного аэрокосмического кластера «Мехатроника». Предложено организационно-экономический механизм их адаптации к условиям новой системы на основе процессов кластеризации и развития производственных связей.

Ключевые слова: экономика, индустриально-интеллектуальная экономика, машиностроение, оборонно-промышленный комплекс, кластер, производственные связи.

Постановка проблеми. Головними тенденціями нашого часу, які формують якісно новий рівень суспільної організації і економічних відносин, є прискорення розвитку, трансформація форм та інститутів господарювання, активація інноваційних змін. У такі періоди органи управління соціально-економічними процесами, а також органи самоорганізованої спільноти об'єктивно вимушені змінювати свої підходи і методи регулювання всіх стадій життя населення країни та відношень між владою і бізнесом. Ці завдання перебудови управління необхідно вирішувати в умовах нерівноваги в

зовнішньому середовищі, невизначенності сил і факторів впливу, в умовах збільшення ризику та помилок. Зменшити цей негатив може наука, яка своїм інструментарієм досліджень надає системі управління якісну інформацію та рекомендації для прийняття виважених рішень. Питанням суспільної організації і економічних відносин присвячено праці такі вчених, як Белл Д. Масуда Ю.М., Мехович С.А., Кіндзерський Ю.В.

У той же час теоретичні питання щодо позиціонування України у глобальному світі потребують подальшої розробки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи індустріально-інтелектуальної економіки відображені в роботах вітчизняних и зарубіжних науковців, таких як І. Бланк, О. Барановський, Т. Васильців, Ю. Воробйов, А. Воронкова, К. Горячева, Л. Донець, С. Ілляшенко, Г. Задорожний, Л. Костирко, О. Ляшенко, С.Мехович, Є. Олійник, П.Перерва, В. Пономарьов, Р. Сайфулін, О. Терещенко, А. Шеремет, В. Шликов та інших. У праці зазначених та інших науковців розкрити сутність сучасного етапу розвитку економіки та сформовані методичні засади адаптації до змін, що відбуваються. У той же час, низка запитань, пов'язаних із визначенням механізмів адаптації потребують уточнення.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення стратегічних пріоритетів розвитку економіки України та її позиціонування у глобальному світі як аграрної, індустріальної чи інтелектуальної економіки та визначення місця в ній машинобудування та підприємств ОПК.

Виклад основного матеріалу дослідження. Потреба в докорінних змінах формує відповідні настрої у фахівців, керівників та громади. Але з наукових позицій ці настрої потрібно формувати з розумінням, що нова, «нестандартна» ситуація сьогодення, нові складні проблеми і виклики старими методами вирішити неможливо, а нові підходи і методи управління розвитком, в першу чергу, потребують нового економічного мислення. Нове мислення не означає відмову від усього, що формувалося десятиріччями та на певних етапах розвитку країни доводило свою корисність та важливість. У першу чергу, це стосується позиціонування України у глобальному світі як аграрна, індустріальна чи інтелектуальна економіка. Історично для неї характерний комплексний розвиток промисловості, науки, виробництва, сільського господарства та інтелектуального потенціалу. Усі ці складові сьогодні присутні в економіці країни. Відзначимо особистості кожної з цих складових.

Економіка, як вид господарської діяльності, є основою для розвитку суспільства. Аграрною економікою, або аграрною цивілізацією, називають форму організації традиційної економічної системи з головуючим положенням аграрного сектора. В цьому секторі виробництво регулюється на основі сформованих традицій і звичаїв. Основу економіки складає сільське господарство, а промисловість відсутня або знаходиться на початкових етапах формування. Громадський уклад характеризується жорсткою ієрархією, на ранніх етапах переважає громадська форма власності, а на більш пізніх - державна форма власності на землю. Виробництво служить для задоволення безпосередніх потреб. Темпи економічного зростання низькі. Дану стадію розвитку проходили всі народи нашої планети.

Зародження і розвиток промислового виробництва прискорює і деякі процеси в суспільстві. Тоді настає аграрно-індустріальна та індустріально-аграрна стадія. Частка промисловості в економіці поступово зростає. Індустріальна економіка (індустріальне суспільство) - це така стадія економічного розвитку суспільства, при якій у виробництві матеріальних благ першість належить видобутку природних ресурсів і промисловості. До даної категорії відноситься сьогодні більшість розвинених країн світу. Частка сільгоспвиробництва не перевищує 15% від загального внутрішнього валового продукту. Збільшується зростання чисельності міського населення, розвивається підприємництво.

Наступна стадія розвитку економіки – постіндустріальна. На цій стадії в результаті науково-технічної революції відбувається перехід пріоритетів від виробництва товарів до виробництва послуг. Характерними рисами постіндустріальної економіки є: рушійна роль науки в економіці, а інформація і знання є виробничим ресурсом; розширення комунікаційних можливостей суспільства і господарства; підвищення ролі інтелектуальних трудових ресурсів; посилення процесів урбанізації. Суспільство, що приходить на зміну індустріальному, все частіше позначають як економіку, засновану на знаннях (knowledge based economy). В умовах глобалізації наростаючі проблеми ініціюють формування нового етапу в розвитку економічних відносин - Smart (інтелектуальної) економіки. Перехід від одного системного рівня до іншого викликає якісна зміна всієї економічної системи, при цьому видозмінюються її функції, спрямованість і вектор розвитку, культурні цінності, основи відтворювального процесу. Тут мова йде не просто про адаптацію елементів системи до умов, що змінюються, а про радикальні перетворення системоутворюючих компонент, що забезпечують рух до нового діалектичного рівня, формування нових економічних відносин на інноваційній основі. Необхідність переходу до Smart (інтелектуальної) економіки обумовлена глибинними причинами, що визначили вектор перетворення всіх сфер суспільства. Новітні технології вимагають формування інформаційної культури, а також створення гнучких організаційно-виробничих структур, які б сприяли адаптації та швидкої реакції на кон'юнктурні зміни. Іншою причиною становлення Smart-економіки виступає глобалізація, яка ставить на чільне місце можливість збереження системної керованості і збалансованості за рахунок координації залежності окремих країн від глобального рівня розвитку світових процесів - політичних, економічних, фінансових і соціальних. Генезис Smart-економіки знаходиться в руслі концепцій постіндустріального та інформаційного суспільства, а також парадигми «економіки знань». У 40-ві роки минулого століття американський економіст К. Кларк і французький соціолог Ж. Фурастьє сформулювали окремі положення постіндустріального суспільства і вважали, що в майбутньому в економіці значна частина робочої сили буде задіяна в сфері послуг і інформації. Засновниками ж розгорнутої концепції постіндустріального суспільства є Д. Белл і А. Тоффлер. У їх трактуванні постіндустріальне суспільство є суспільство, де на перше місце висувається сфера нематеріального виробництва, де відбуваються серйозні зрушення: в економіці - зсув від обробних галузей до сфери послуг, а в технології провідну роль починають грати наукомісткі галузі промисловості. [1, с.20; 2, с.288]. Вітчизняні економісти, розглядаючи сучасне постіндустріальне суспільство, відзначають наступні його особливості [3, с.74-75; 4, с.171]:

- в структурі виробництва переважають інформаційні ресурси, тому не виникає притаманна традиційній економіці проблема розподілу обмежених ресурсів;
- в економіці все в більшій кількості виробляються високотехнологічні товари і послуги, внаслідок чого знижується залежність виробництва від країн - виробників промислової продукції;
- основним фактором економічного зростання стає реалізація людьми свого інтелектуального потенціалу, а найбільш прибутковими інвестиціями - інвестиції в людський капітал.

Усі ці особистості характерні для економіки сучасної України. Валовий внутрішній продукт за 2018 рік становив 3558,7 млрд грн. Аналіз його дозволяє визначити економіко-формуючі галузі вітчизняної економіки : промисловість – 24.8%, торгівля -15.6%, сільське господарство -11.9%, транспорт – 7.5%, будівництво -2.7%, інші – 37.5%. Промисловість, добувна, харчова, енергетика та металургія є ключовими галузями промисловості, загальний внесок яких до валової доданої вартості становить понад 70 %. Аналіз обсягів внеску окремих галузей до експорту (за підсумками 2018 року) свідчить про те, що промислові галузі характеризуються доволі високою долею експорту: металургія (63,6 %

випущеної продукції експортується), машинобудування (51,9%), легка промисловість (46,3%), деревообробна промисловість (35,8%). Інші сектори експортують менше, ніж 30% від свого випуску. Основними галузями, які формують ВВП, залишаються: промисловість, торгівля та сільське господарство [5], а промисловий сектор відіграє ключову роль в економіці України та є дуже важливим фактором соціально-економічного розвитку.

Розвиток ІТ індустрії в Україні значно випереджає середні темпи розвитку сегменту у світі. Галузь показує стабільне зростання на 11–26% щороку. За неофіційними даними в Україні працює близько 4 000 компаній, що налічують понад 80 тисяч осіб персоналу. Сума сплачених ІТ-компаніями податків щорічно зростає мінімум на 27% та перевищила рівень 4 млрд. гривень [6].

Як свідчить проведений вище аналіз, для України характерні особливості аграрної, індустріальної та інтелектуальної економіки. Усі вони між собою тісно пов'язані та немає ніякого сенсу руйнувати будь-яку з них на користь іншої. З іншого боку, розвиток аграрного та виробничого секторів неможливо представити без інтелектуального підґрунтя. Із цього виходить, що в країні сформувалася та потребує подальшого розвитку нова система – індустріально-інтелектуальна економіка. Провідна роль в цій системі належить машинобудуванню. Його специфічна роль полягає в тому, що ця галузь виступає як утворюючий комплекс, що формує активну частину основних виробничих фондів практично в усіх галузях народного господарства, утримує виробничо-технічний потенціал на потрібному рівні та закладає основи для переходу до нового технологічного укладу. У той же час теперішній стан машинобудівного комплексу не здатний вирішувати нові масштабні задачі. Вітчизняні виробники поступають все більше позицій іноземним конкурентам не тільки на зовнішніх ринках а і на внутрішніх. Держава фактично відмежувалась від впливу на ці процеси. У розроблених стратегіях розвитку на найближчі 10 років як на державному, так і на регіональних рівнях віддається пріоритет аграрному сектору без визначення місця і ролі вітчизняного машинобудування. Разом з тим, розвиток процесів глобалізації супроводжується активізацією на світових ринках виробників машинобудівного обладнання на основі гнучких виробничих систем, робототехнічних комплексів, сучасних інформаційних технологій та розвитком кооперації у різних сферах виробництва на їх основі. Провідні виробники Японії, Китаю, Сінгапуру, Тайваню розміщують у країнах східної Європи свої філії, представництва та сервісні центри, активізують діяльність інжинірингових фірм із створенням виробництв та технологій «під ключ». Український ринок для цих виробників має певні ознаки привабливості.

Підприємства інноваційного аерокосмічного кластеру «Мехатроніка» є невід'ємною частиною народного господарства країни. Майже усі вони разом з підприємствами оборонно-промислового комплексу України приймають участь у виконанні замовлень корпорації «Укроборонпром». Під час воєнних конфліктів вони повністю переходять на випуск продукції, потрібної для її захисту. У той же час, для них повинна бути характерна виробнича гнучкість і у мирний час такі підприємства забезпечують нагайні потреби економіки. Про-перше – це забезпечення працездатного населення робочими місцями. По-друге, вони виконують роль містоутворюючих підприємств і забезпечують соціально-економічний розвиток міст та регіонів. По-третє, ці підприємства здатні випускати цивільну продукцію на основі подвійних технологій і насичувати внутрішній ринок продукцією, яка користується попитом у населення. Важливим фактором тут виступають програми імпортозаміщення.

Для того, щоб підприємства ОПК відповідали таким вимогам, вони повинні мати відповідний науково-технічний рівень у питаннях технології та організації виробництва, а їх цивільна продукція бути конкурентоспроможною. Нажаль, вітчизняні підприємства ОПК за останні двадцять років приведено у жахливий стан та для виконання зазначеної місії потрібно здійснити корінні перетворення (масштабний реінжиніринг) їх технічного

потенціалу. У другому десятилітті XXI ст. загострилося воєнне протистояння та у світі швидкими темпами почали формуватися та реалізовуватися стратегії інвестиційно-інноваційного розвитку ОПК держав з виробництва принципово нових систем озброєння, військової та спеціальної техніки (ОВСТ). Виникла потреба у розробленні лазерного, гіперзвукового, роботизованого та іншого озброєння з використанням штучного інтелекту, що суттєво змінює вимоги до виробничих систем. Компанії ОПК стали високо диверсифікованими як з розробок і виготовлення продукції військового та подвійного використання, так і цивільного призначення. Тобто, у країні існує промислове ядро для відродження індустріальної держави.

У концепції Державної цільової програми реформування та розвитку ОПК на період до 2020 року було зазначено, що найбільш оптимальним варіантом розвитку ОПК є «забезпечення технологічного розвитку оборонно-промислового комплексу за рахунок інвестиційно-інноваційної діяльності» [7]. Цим документом визнана необхідність забезпечення лідерства ОПК серед галузей промисловості, технологічне оновлення основних фондів, «...реструктуризація, реорганізація і корпоратизація підприємств ОПК та удосконалення системи управління таким комплексом» [див. там же]. Передбачено також інші заходи, які на думку авторів дадуть змогу розширити внутрішній та зовнішній ринок продукції військового призначення та подвійного використання. Перевагами такого варіанта є: забезпечення технологічного розвитку підприємств ОПК за рахунок інвестиційно-інноваційної діяльності, у тому числі застосування офсетних схем та трансферу технологій, закупівля за кордоном ліцензій на виробництво окремих виробів; впровадження механізмів державно-приватного партнерства; збільшення частки приватних та іноземних фінансових ресурсів у реалізації проектів ОПК; зменшення навантаження на державний бюджет.

У документах стратегічного планування щодо забезпечення безпеки і оборони України протягом 2014–2019 років сформульовано пріоритетні напрями інвестиційно-інноваційного розвитку ОПК [8-10]. Останні роки значну увагу приділено ресурсній підтримці профільних науково-дослідних установ і КБ, які мали багаторічний досвід створення ОВСТ, модернізації виробництв кінцевої оборонної продукції та збільшенню можливостей ремонтних підприємств. У червні 2018 року набув чинності Закон України «Про національну безпеку України», який, серед іншого, запроваджує: сучасну систему довгострокового (понад п'ять років), середньострокового (до п'яти років) та короткострокового (до трьох років) планування у сфері державної військово-промислової політики; проведення огляду оборонно-промислового комплексу, а також перелік нових документів, пов'язаних з функціонуванням та плануванням розвитку ОПК [11]. Слід враховувати, що, згідно із зазначеним Законом, формування та реалізація Стратегії розвитку ОПК України здійснюється на основі національного економічного, науково-технологічного і інтелектуального потенціалу з використанням механізмів державно-приватного партнерства, а також із залученням міжнародної консультативної, фінансової, матеріально-технічної допомоги в рамках військово-технічного співробітництва (ВТС) та міжнародної виробничої кооперації з виробництва товарів військового призначення (ТВП) і товарів подвійного використання (ТПВ). У Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України також передбачено розробку та затвердження Стратегії розвитку оборонно-промислового комплексу України як документа державної політики України та довгострокового стратегічного планування у сфері національної безпеки і оборони. Така Стратегія на період до 2028 року була затверджена постановою КМУ. Також в Стратегії національної безпеки України зафіксовано, що «ключовою умовою нової якості економічного зростання є забезпечення економічної безпеки шляхом» розвитку оборонно-промислового комплексу як потужного високотехнологічного сектору економіки, здатного відігравати ключову роль у її прискореній інноваційній модернізації. При

формуванні стратегії слід пам'ятати головні помилки, що зумовили негативний результат усіх спроб реформування вітчизняного ОПК за роки незалежності України:

- українські оборонні підприємства, як колишня складова Військово-промислового комплексу СРСР, незважаючи на істотну зміну номенклатури продукції, що випускається, пов'язану з відмовою від стратегічних видів озброєння, нібито продовжують мати значний науково-технічний та виробничий потенціал, який без особливих зусиль і витрат може бути реалізований в інших областях оборонно-промислової діяльності;

- дослідницький і виробничий цикли в ОПК за своєю природою і організацією нібито аналогічні відповідним циклам у будь-якій іншій сфері або галузі промисловості та нічим від них не відрізняються, отже, оборонна промисловість в ринкових умовах може будуватися за тими самими принципами і управлятися тими самими методами, що і будь-яка інша промисловість;

- кожне оборонне підприємство нібито здатне самостійно розв'язати проблему адаптації до ринкових умов господарювання без ринкової модернізації усїєї оборонної промисловості.

На практиці ці помилкові уявлення породили дві крайнощі в справі реформування ОПК України:

- відверте копіювання Військово-промислового комплексу СРСР ;
- гіпертрофоване перебільшення регуляторних можливостей ринкової економіки в оборонно-промисловій сфері.

До цього слід додати ще характерні для підприємств ОПК проблеми, які виникли за роки «незалежності» України: неповне використання і гостра потреба у збереженні інтелектуального і виробничого потенціалу підприємств ОПК в умовах їх виходу за критичний мінімум обсягу виробництва та зменшення оборонних замовлень нижче мінімально припустимого рівня; дезінтеграція виробництва військової і цивільної продукції; відсутність на підприємствах ОПК широко поширених у світі методів удосконалення виробничого процесу та технологій безперервних операційних покращень; брак ефективних методів управління проектами технологічного реінжинірингу; відсутність програм підтримки проривних досліджень; розрив між фундаментальними дослідженнями та їх застосуванням у військовій сфері і, як слідство, не конкурентоспроможність всього народногосподарського комплексу; брак новітніх механізмів та інструментів обліково-аналітичного забезпечення стратегічного управління, здатних задовольняти інформаційні потреби суб'єктів господарювання у підтриманні їх стійкого функціонування та інноваційного розвитку в умовах економіко-політичної кризи в Україні.

Незважаючи на зазначені проблеми, можна стверджувати, що Україна має потужний промисловий комплекс, який функціонує у двох сегментах: цивільному та оборонному. Для них характерні спільні риси, задачі та проблеми. Незважаючи на відмінність поточних задач, кожний з виділених сегментів відіграє важливу роль в економіці України. Логічним постає питання щодо розробки стратегії їх реінжинірингу на спільній методологічній основі. Це поряд з суттєвою економією ресурсів створить можливість відродження міжгалузевих зв'язків і відродження конкурентоспроможного виробничого комплексу. Такий підхід виходить також із того, що формування нової системи економічних відносин будуть супроводжуватися новою якістю міжгалузевих зв'язків. В сучасній економічній теорії відбувається переосмислення різних, іноді протилежних підходів у порозумінні економічних процесів міжгалузевої інтеграції. Сучасний стан економіки характеризується ускладненням форм і методів управління розвитком міжгалузевих зв'язків внаслідок політичних факторів, посиленням їх впливу на кінцеві результати функціонування підприємств, бізнес-формувань та виробничих комплексів. У той же час все більше розповсюдження отримує обґрунтування міжгалузевого виробництва як важливішої економічної категорії. Міжгалузеві зв'язки характерні для процесів виробничої інтеграції в індустріальній державі та залежать від

технології виробництва. Вони формують нову структуру об'єкту, яка складається із зв'язків між різними цілими, цілим та утвореною цілісністю. Зв'язки виступають тим фактором діяльності, який забезпечує найбільшу ефективну віддачу на вкладені кошти. Кожний зв'язок має свою історію і причини виникнення, становлення та функціонування. Зв'язки утворюють цілісність соціально–економічних систем. У реальному житті зв'язків існує мінімум така кількість, скільки пар елементів вони з'єднують, а один елемент може знаходитись у певних зв'язках з великою кількістю елементів. Тому правомірно використовувати поняття «система зв'язків» як частину системи управління реальним чи віртуальним об'єктом.

В економічно-господарчій діяльності зв'язки встановлюються, вибудовуються, закріплюються і знаходять використання (реалізуються) як пріоритетний ресурс управлінської діяльності. При їх відсутності, недосконалої відбувається втрата керованості в управлінні. Вся система управління – ієрархія, функціональна діяльність, аналіз ситуації, прийняття рішень, контроль ходу процесу і результатів діяльності – є сфера встановлення експлуатації і розвитку зв'язків. Із цієї посилки витікає теорема щодо умов здійснення місії елементів в системі: елементи в системі виконують свою місію тільки в умовах стійких і надійних внутрішніх зв'язків, а успіх у виконанні цієї місії залежить від якості системи зв'язків, в тому числі з зовнішнім середовищем. Через зв'язки відбувається все різноманіття взаємовідносин і взаємовпливу, проявляють себе реакція на сигнал, ситуацію і поведінку іншого. В економічній системі це – нормативні, законодавчі, інфраструктурні, формальні та неформальні зв'язки. При цьому відносини формують стійкі, загальноприйняті, часто відтворювані моделі взаємодії і взаємовпливу. В процесі життя і діяльності завдяки зв'язкам відбуваються чисельні обміни цінностями і контроль над ними.

Теоретичні аспекти виникнення та розвитку міжгалузевих зв'язків лежать у площині їх місця та позиціонування у регіональній економіці. Як складова регіональної промислової політики, стратегія розвитку регіональних міжгалузевих зв'язків має свої цілі, задачі і механізми, що спрямовані на реалізацію загальнонаціональної, регіональних та корпоративних стратегій. Під регіональними міжгалузевими зв'язками розуміється обслуговуюча система корпоративної діяльності, що інтегрує спеціалізовані ланцюги виробництв та їх учасників, що розташовані у межах одного регіону, відносяться до різних галузей та мають спільні економічні інтереси у інноваційній діяльності, виробництві або маркетингу. В умовах дії зовнішніх факторів учасники проявляють між собою толерантність і підтримку, за рахунок чого комплексно формуються та використовуються науково-технічні, економічні та інтелектуальні ресурси інноваційного розвитку. Міжгалузеві зв'язки потребують відповідного механізму управління. Під механізмом управління регіональними міжгалузевими зв'язками розуміється організаційна модель управлінської системи та набір нормативно-законодавчих актів, ринкових прийомів та інструментів, що створюють систему мережевого типу, яка здатна сама розвиватись із певною мірою гнучкості, формувати загальні і приватні стратегії розвитку міжгалузевих об'єднань, засобів їх оцінки, реалізації та контролю, активно і вчасно реагувати на зміни зовнішнього та внутрішнього середовища. Найбільш суттєвими факторами, які супроводжують генезис виробничих міжгалузевих зв'язків є економіка, політика, ідеологія і культура.

Підґрунтям у розвитку регіональних міжгалузевих зв'язків виступають наукові теорії територіального розміщення виробництва. Із цих теорій слідує, що економічний простір впливає на спеціалізацію підприємств. Нові методи управління поєднують галузеві принципи з регіональними задачами і потребами та розглядаються у категоріях інституту регіональної кластерної політики (РКП) [7]. Цей інститут вводиться для створення законодавчої та нормативної бази підтримки реінжинірингу, розвитку кластерних мереж, де формуються партнерські відносини між бізнесом, владою, наукою і

громадою. Він сприятиме відродженню вітчизняної машинобудівної галузі, для якої повинна бути характерною розвинута мережа міжгалузевої взаємодії. Перш за все такі зв'язки будуть налагоджуватися між підприємствами ОПК та іншими підприємствами, що увійдуть до кластерних формувань, завдяки механізмам їх адаптації до нових умов. Проведений у [12,13] аналіз свідчить про те, що причини занепаду української економіки полягають у припиненні міжгалузевої взаємодії. Науковці і практики також стверджують, що відновлення таких зв'язків на старій технологічній базі не має сенсу та взагалі неможливо. До того ж вирішальне значення у міжгалузевій інтеграції має технологічна сумісність. Тобто, первинним є технологія та обладнання, вторинним, або супутнім – міжгалузева кооперація. Саме на її забезпечення спрямовано технологічний реінжиніринг. У [12] пропонується методологія здійснення технологічного, логістичного та організаційного реінжинірингу на промислових підприємствах. Методологія технологічного реінжинірингу – це система маркетингових, інжинірингових, організаційно-економічних, соціальних та логістичних заходів стратегічного значення. Вона виходить із постулату, що технологія є базовою конкурентоутворюючою основою виробництва і розглядається як концепція, що покликана поєднати усі ланки виробничого сектору країни у реалізації стратегії комплексного розвитку як індустріальної держави. Методологія технологічного реінжинірингу є основою у створенні нової моделі функціонування сфери ОПК. Впровадження методології технологічного реінжинірингу засновано на уявленні про тенденції розвитку світового машинобудування та їх впливу на вітчизняну промисловість і базуються на визнанні пріоритетної ролі машинобудівного комплексу України. Запропонована методологія передбачає створення нового змісту промислової політики та розробку нових моделей у контексті формування міжгалузевої кооперації, що слід розглядати як альтернативу галузевому принципу управління. Здійснення технологічного реінжинірингу ускладнюється у зв'язку з тим, що галузеві інститути, які раніше виконували цю функцію, в занепаді, або розформовані, а нові організаційні форми створюються надзвичайно повільно і безсистемно. Потрібно забезпечення синхронізацію стандартів інноваційного профілю, приведення їх до вимог іноземних служб і виробництв. Це потребує створення ефективного законодавчого середовища інноваційної та інвестиційної діяльності. Таким визнаним середовищем є інноваційно – промислові кластери, а їх підгунтям – кластерна політика. Кластерна політика, як концепція, отримала широкий розвиток у світі та інтегрує регіональну, економічну і промислову політику. Кластерна політика – це заходи, які проводяться органами державної або регіональної влади зі створення та підтримки кластерів на певних територіях. У практиці різних країн склалося дві моделі кластерної політики: ліберальна, де основним гравцем є регіональна влада й регіональні організації, що разом із центральними учасниками кластерів розробляють і реалізують програми їхнього розвитку, та дирижистська політика, що передбачає комплекс заходів від вибору пріоритетних кластерів і фінансування спільних проектів до цільового створення ключових чинників успіху у їх розвитку. Українські реалії потребують використання третього типу моделі кластерної політики – ліберально-дирижистської, що передбачає активну участь влади не тільки у розробці і реалізації програм розвитку кластерів, а й участь у створенні ключових факторів розвитку на основі спільних стратегій. Для їх забезпечення пропонується заснувати Інститут регіональної кластерної політики (ІРКП). ІРКП – це інститут розвитку, який забезпечує підтримку вектору сталого розвитку регіонів, обумовлює існування мережеских та інших форм партнерських відносин між бізнесом, наукою владою та громадою. Цей інститут потрібний для створення законодавчої та нормативної бази підтримки реінжинірингу, розвитку кластерних мереж, де формуються партнерські відносини між бізнесом, владою, наукою і громадою за моделлю «потрійної спіралі».

Висновки. Сьогодні саме інститут кластерної політики може стати ефективним провідником України у глобальному світі та організаційною основою здійснення технологічного реінжинірингу. Важлива роль у здійсненні цієї програми повинна бути відведена високотехнологічним підприємствам оборонно–промислового комплексу (ОПК) України. Саме їх слід визначити локомотивом масштабних зрушень в економіці країни та подальшому відродженні індустріальної держави. Участь у процесах реінжинірингу підприємств ОПК додає нового імпульсу у формуванні цілей, змісту і значення міжгалузевих зв'язків. Такий підхід забезпечить застосування єдиного методологічного підходу до управління коопераційними зв'язками з використанням науково-виробничого потенціалу ВПК та сприятиме об'єднанню приватних та державних підприємств індустріально–інтелектуальної економіки країни.

Список використаних джерел:

1. Bell D. The Coming Post-Industrial Society. – N.Y.: Free Press, 1973.
2. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования. – М.: Academia, 1999.
3. Иноземцев В. Л. Пределы «догоняющего развития». – М.: Экономика, 2000.
4. Masuda Y. The Information Society as Post-Industrial Society. – Wash. DC: World Future Society, 1981.
5. URL: <http://publicaudit.com.ua/wp-content/uploads/2019/04/d3.png>
6. URL: <http://WWW.eprayda.com.ua/news/2018/10/30/642128/>
7. Концепція Державної цільової програми реформування та розвитку ОПК на період до 2020 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/aws/show/19-2016-p>
8. Стратегія національної безпеки України / Указ Президента України від 26.05.2015 № 287/2015, п. 4.3). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/aws/show/19-2015-p>
9. Державна цільова програма реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу на період до 2021 року (постанова КМУ № 366-6. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/aws/show/19-2017-p>
10. Державна цільова програма створення та освоєння виробництва боєприпасів та продукції спеціальної хімії на період до 2021 року (постанова КМУ №197-3 від 29.03.2017). Закон України «Про національну безпеку України»
11. Закон України «Про національну безпеку України». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/aws/show/19-2015-p>
12. Мехович С.А. Регіони України: стратегія і політика розвитку: монографія. Харків: Тов «Планета – принт», 2016. 436 с.
13. Кіндзерський Ю.В. Промисловість України: стратегія і політика структурно-технологічної модернізації : монографія. НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України».– К., 2013. – 536 с.

References:

1. Bell D. The Coming Post-Industrial Society. N.Y. Free Press, 1973.
2. Bell D. The future post-industrial society. Experience of social forecasting. M . Academia, 1999.
3. Inozemtsev V.L. Limits of "catching up development". M. Ekonomika, 2000.
4. Masuda Y. The Information Society as Post-Industrial Society. Wash. DC. World Future Society, 1981.
5. Available at: <http://publicaudit.com.ua/wp-content/uploads/2019/04/d3.png>
6. Available at: <http://WWW.eprayda.com.ua/news/2018/10/30/642128/>
7. Concept of the State target program of reforming and development of the defense industry for the period up to 2020. Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/aws/show/19-2016-p>
8. National Security Strategy of Ukraine. Decree of the President of Ukraine dated 26.05.2015 № 287/2015, item 4.3). Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/aws/show/19-2015-p>
9. State target program of reforming and development of the defense-industrial complex for the period up to 2021 (Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 366-6. Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/aws/show/19-2017-p>
10. State target program for the creation and development of production of ammunition and products of special chemicals for the period up to 2021 (Cabinet of Ministers Resolution №197-3 of 29.03.2017). Law of Ukraine "On National Security of Ukraine".
11. Law of Ukraine "On National Security of Ukraine". Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/aws/show/19-2015-p>
12. Mekhovych S.A. Regions of Ukraine: development strategy and policy: monograph. Kharkiv. Planet - Print Ltd., 2016. 436 p.
13. Kindzersky Yu.V. Industry of Ukraine: strategy and policy of structural and technological modernization: monograph. NAS of Ukraine, SI "Inst. Of Economics. and predicted. NAS of Ukraine ». K., 2013. 536 p.

Надійшла до редакції 10.01.2021 р.